

BÀI TẬP KINH TẾ CHÍNH TRỊ

A. Nhận diện các đại lượng trong bài tập kinh tế chính trị

W: - Là giá trị hàng hóa

- Là số tiền nhà tư bản thu về sau khi bán hàng hóa (trong trường hợp *giá cả hàng hóa bằng giá trị hàng hóa*)

c: - Tư bản bất biến (Số tiền nhà tư bản dùng để mua máy móc thiết bị, tư liệu sản xuất, nhà xưởng...).

- Giá trị tư liệu sản xuất

v: - Tư bản khả biến (Số tiền nhà tư bản dùng để thuê công nhân, mua sức lao động)

- Giá trị hàng hóa sức lao động.

- Tiền lương của công nhân.

- Thời gian lao động tất yếu

V: Tổng tư bản khả biến (xuất hiện ở những bài tập có giả thiết *thuê số lượng công nhân*).

m: - Giá trị thặng dư

- Thời gian lao động thặng dư

M: Khối lượng giá trị thặng dư (khi có V sẽ có M)

m': - Tỷ suất giá trị thặng dư (%)

- Trình độ bóc lột của nhà tư bản.

- Hiệu quả sử dụng, khai thác sức lao động.

c/v: Cấu tạo hữu cơ của tư bản

k: - Chi phí sản xuất tư bản chủ nghĩa.

- Tư bản ứng trước.

- Số tiền nhà tư bản đầu tư sản xuất.

- Lượng tư bản đầu tư ban đầu.

- Quy mô sản xuất của nhà đầu tư.

p: - Lợi nhuận của nhà tư bản

- Số tiền nhà tư bản thu được sau khi trừ chi phí

p': - Tỷ suất lợi nhuận (%)

- Hiệu quả sử dụng vốn của nhà tư bản.

z: Lợi tức/ lợi nhuận của nhà tư bản cho vay (*tư bản ngân hàng*)

z': Tỷ suất lợi tức (*lãi suất ngân hàng*)

B. Các công thức cần lưu ý

$$W = c + v + m$$

Các dạng bài tập

- Tính khối lượng giá trị hàng hóa/ số tiền thu về sau khi bán hàng hóa.
- Cơ cấu giá trị hàng hóa.
- Tính lượng giá trị cũ, giá trị mới (trong đó c là giá trị cũ, $v + m$ là giá trị mới)

Chú ý: Viết cơ cấu giá trị hàng hóa có 2 cách:

Cách 1: Lượng giá trị hàng hóa = $x.c + y.v + z.m$

(Ví dụ: $20\$ c + 5\$ v + 6\$ m$).

Cách 2: Lượng giá trị hàng hóa = x (lượng giá trị hàng hóa cũ) + y (lượng giá trị hàng hóa mới)

(Ví dụ : $750\$$ lượng giá trị hàng hóa cũ (c) + $900\$$ lượng giá trị hàng hóa mới ($v + m$)).

$$m' = \frac{m}{v} * 100 \% = \frac{\text{thời gian lao động thặng dư}}{\text{thời gian lao động tất yếu}} * 100\%$$

$M = m' * V$ (trong đó $V =$ lương của 1 công nhân * số lượng công nhân)

$$k = c + v$$

Các dạng bài tập

- + Tính khối lượng giá trị thặng dư
- + Tính tỉ suất giá trị thặng dư
- + Tính cấu tạo hữu cơ của tư bản
- + Số lượng công nhân
- + Tiền lương của công nhân (khi biết lương 1 công nhân)
- + Tiền lương của công nhân
- + Chi phí sản xuất của nhà tư bản / quy mô sản xuất của nhà tư bản

$$p = \text{giá cả hàng hóa} - \text{chi phí sản xuất tư bản chủ nghĩa (k)}$$

$$p' = \frac{m}{c+v} * 100\% = \frac{p}{k} * 100\% \text{ (tùy nhiên nên dùng công thức thứ 2)}$$

$$z' = \frac{z}{\text{lượng tư bản cho vay}} * 100\%$$

(áp dụng với dạng bài tập tính lợi nhuận và tỉ suất lợi nhuận của tư bản cho vay/tư bản ngân hàng)

$$\text{hệ số tích lũy} = \frac{\text{Khối lượng tích lũy}}{m} * 100\%$$

Các dạng bài tập

+ Tính hệ số tích lũy (tỷ suất tích lũy)

+ Tính khối lượng tích lũy

+ Tính lợi nhuận của nhà tư bản trong chu kỳ sản xuất 2, 3.... n khi biết hệ số tích lũy của chu kỳ sản xuất 1.

LƯU Ý : Cách tính lợi nhuận và tỉ suất lợi nhuận trong các trường hợp

TH1 : Giá cả = giá trị \Rightarrow lợi nhuận = giá trị thặng dư ($p = m$)

Trong trường hợp đề bài yêu cầu tính lợi nhuận và tỉ suất lợi nhuận mà không có giả thiết gì thêm, ta ngầm hiểu rằng trong trường hợp đó giá cả = giá trị.

TH2 : Giá cả khác giá trị ($>$ hoặc $<$) $\Rightarrow p \neq m$

Tính giá trị $= c + v + m \Rightarrow$ giá cả \Rightarrow lợi nhuận

C. Ví dụ minh họa

Bài 1: Nhà tư bản có chi phí sản xuất là 150000\$, trong đó lượng tư bản để mua nguyên liệu sản xuất là 100000\$, trình độ bóc lột của nhà tư bản là 250%. Tính:

a. Cấu tạo hữu cơ của tư bản = c/v

$$c = 100000\$$$

$$v = k - c = 150000 - 100000 = 50000\$$$

$$\Rightarrow c/v = 100000/50000 = 2/1$$

b. Khối lượng giá trị thặng dư (M)

$$\text{Có } m' = (m/v) * 100\%$$

$$\text{mà } m' = 250\%, v = 50000\$$$

$$\Rightarrow 250 = (m/50000) * 100\% \Rightarrow m = 125000\$$$

$$\text{Hay } M = 125000\$$$

Lưu ý: Nếu đề bài không phân biệt tư bản khả biến và tổng tư bản khả biến, giá trị thặng dư và khối lượng giá trị thặng dư thì ta ngầm hiểu $v = V, m = M$. Ở đây, $v = V = 50000\$$

c. Cơ cấu giá trị hàng hóa: $W = c + v + m$

Trong đó,

$$\text{-lượng giá trị cũ (c) = 100000\$}$$

$$\text{-lượng giá trị mới (v + m) = 50000 + 125000 = 175000\$}$$

Bài 2: Một xí nghiệp có số lượng tư bản ứng trước là 100000\$, trong đó 70000\$ đầu tư máy móc, 20000\$ đầu tư tiền nguyên vật liệu. Tỷ suất giá trị thặng dư là 200%.

a. Khối lượng giá trị thặng dư.

Tóm tắt: $k = 100000\$$; $c = 70000 + 20000 = 90000\$$ (tư bản bất biến); $m' = 200\%$

$$\text{Có } v = k - c = 100000 - 90000 = 10000\$$$

$$\text{Mà } m' = (m/v) * 100\% \Rightarrow 200 = m/10000 * 100\% \Rightarrow m = 20000\$$$

$$\text{Hay } M = 20000\$$$

b. Số lượng công nhân của xí nghiệp là bao nhiêu nếu tiền lương của 1 công nhân là 10\$

$$\text{Có } V = v = \text{tiền lương của công nhân} = 10000\$ \text{ (xem lưu ý bài 1)}$$

$$\Rightarrow \text{Số lượng công nhân của xí nghiệp} = 10000 : 10 = 1000$$

Bài 3 : Xác định lượng tư bản ban đầu, cấu tạo hữu cơ của tư bản, lợi nhuận và tỉ suất lợi nhuận của nhà tư bản nếu biết rằng tổng giá trị hàng hóa là 150 tỉ, trong đó lượng giá trị thặng dư là 20 tỉ, trình độ bóc lột là 200%, hàng hóa bán ra với giá cả bằng giá trị.

Tóm tắt:

$$W = 150 \text{ tỉ} = c + v + m \quad \Rightarrow k = ? \quad c/v = ? \quad p, p' = ?$$

$$m = 20 \text{ tỉ}, m' = 200\%$$

Trả lời

$$- k = W - m = 150 - 20 = 130 \text{ tỉ}$$

$$- c / v = ?$$

$$\text{Có } m' = (m / v) * 100\% \text{ mà } m' = 200\%, m = 20 \text{ tỉ, suy ra } v = 10 ,$$

$$c = k - v = 130 - 10 = 120$$

$$- p, p' = ?$$

$$\text{Do hàng hóa bán ra với giá cả} = \text{giá trị nên } p = m = 20 \text{ tỉ}$$

$$\text{Suy ra } p' = p/k * 100\% = 15,4 \%$$

Bài 4. Với trình độ bóc lột là 200%, nhà tư bản thu được lượng giá trị thặng dư là 600\$, cấu tạo hữu cơ của tư bản là 7/1, xác định :

a. Chi phí sản xuất của nhà đầu tư

b. Lợi nhuận và tỉ suất lợi nhuận khi bán hàng hóa với giá cả gấp đôi giá trị

tóm tắt :

$$m' = 200\%, m = 600\$, c/v = 7/1 \quad \Rightarrow k = ?$$

$$p, p' = ? \text{ khi giá cả} = 2W$$

Trả lời

$$a. \text{ Có } m' = m / v * 100\% \Leftrightarrow 200 = 600 / v * 100\% \Leftrightarrow v = 300$$

$$\text{Có } c / v = 7/1 \Leftrightarrow c = 2100$$

$$\text{Vậy } k = c + v = 2100 + 300 = 2400\$$$

$$b. C \text{ ó } W = c + v + m = 3000\$$$

$$\text{Giá cả} = 2W = 6000\$$$

$$\text{Vậy lợi nhuận } p = 6000 - 2400 = 3600\$$$

$$\text{Tỉ suất lợi nhuận } p' = p/k * 100\% = 150\%$$

Bài 5.

a. Tính hiệu quả khai thác sức lao động và hiệu quả sử dụng vốn của nhà tư bản, nếu biết lượng tư bản đầu tư là 100 tỉ, cấu tạo hữu cơ của tư bản là 9/1, số tiền nhà tư bản thu được sau khi bán hàng hóa là 150 tỉ.

b. Nếu hàng hóa bán với giá cả gấp đôi giá trị thì hiệu quả khai thác sức lao động và hiệu quả sử dụng vốn lao động thay đổi như thế nào?

Tóm tắt:

$$k = c + v = 100 \text{ tỉ}, \quad c/v = 9/1,$$

$$W = k + m = 150 \text{ tỉ}$$

Trả lời

a. $m' = ?$, $p' = ?$

$$\text{Có } c/v = 9/1 \Rightarrow c - 9v = 0$$

$$c + v = 100$$

Giải hệ phương trình trên ta được $v = 10$, $c = 90$.

$$m = W - k = 50 \text{ tỉ}$$

$$\Rightarrow m' = m/v * 100\% = 50: 10 * 100 = 500\% ; \quad p' = m/k * 100\% = 50\%$$

b. $m' = ?$, $p' = ?$ nếu giá cả = $2W$

$$\text{Có giá cả} = 2W = 300 \text{ tỉ}$$

$$\text{Vậy } p = 300 - 100 = 200 \text{ tỉ}, \quad p' = p/k * 100\% = 200\%$$

Bài 6. Một doanh nghiệp đầu tư 100 triệu \$ để sản xuất hàng hóa với cấu tạo hữu cơ của tư bản là 3/2, trình độ bóc lột là 300%. Xác định:

a. Lượng giá trị thặng dư, lợi nhuận và tỉ suất lợi nhuận của doanh nghiệp.

b. Lượng giá trị thặng dư chuyển hóa thành tư bản khi biết hệ số tích lũy là 70%

Tóm tắt:

$$k = 100 \text{ triệu \$}, \quad c/v = 3/2, \quad m' = 300 \%$$

Trả lời

a. $m, p, p' = ?$

$$\text{- Có } c/v = 3/2 \Rightarrow 2c - 3v = 0$$

$$c + v = 100 \text{ triệu}$$

Giải hệ phương trình trên ta được $v = 40, c = 60$.

$$\text{Có: } m' = m/v * 100\% \Rightarrow m = 120 \text{ triệu \$}$$

$$\text{- Theo bài ta có } p = m = 120 \text{ triệu \$}$$

$$\Rightarrow p' = p/k * 100\% = 120\%$$

b. Lượng giá trị thặng dư chuyển hóa thành tư bản, hay khối lượng tích lũy = Hệ số tích lũy * $m = 70\% * 120 = 84 \text{ triệu \$}$

Bài 7. Nhà tư bản đầu tư 1 triệu \$ để sản xuất với cấu tạo hữu cơ của tư bản là $7/3$, tỉ suất giá trị thặng dư là 200% . Xác định:

a. Khối lượng giá trị hàng hóa và cơ cấu giá trị hàng hóa

b. Nếu tư bản tuần hoàn được 2 chu kỳ trong một năm với hệ số tích lũy là 50% thì lượng lợi nhuận mà nhà tư bản thu được trong năm đó là bao nhiêu?

Tóm tắt:

$$k = 1 \text{ triệu \$}, \quad c/v = 7/3, \quad m' = 200\%$$

Trả lời

a. $W = ?$, Cơ cấu giá trị hàng hóa = ?

$$\text{Có } k = c + v = 1000000, \quad c/v = 7/3. \text{ Giải hệ phương trình ta có } v = 300000 \$, \quad c = 700000 \$$$

$$\text{Vì } m' = 200\%, \text{ suy ra } m = 600000 \$$$

$$\text{Suy ra } W = c + v + m = 1600000 \$, \text{ trong đó:}$$

$$\text{- lượng giá trị cũ (} c \text{)} = 700000 \$$$

$$\text{- lượng giá trị mới (} v + m \text{)} = 900000 \$$$

b. Nếu $n = 2$ vòng/năm, hệ số tích lũy $= 50\%$ thì $p = ?$

Chu kỳ sản xuất 1 thu được $m = 6000000\$$, vậy nên với hệ số tích lũy $= 50\%$ thì ở chu kỳ 2 ta có thêm $3000000\$$ tích lũy ở chu kỳ 1. Như vậy ở chu kỳ 2, quy mô sản xuất của nhà tư bản sẽ là $k = 1,3$ triệu \$.

Vì c/v và m' vẫn giữ nguyên, nên ở chu kỳ 2 ta có $v = 3900000\$$ và $m = 7800000\$$

Vậy lợi nhuận cả năm của doanh nghiệp là $p = 6000000 + 7800000 = 13800000\$$

Bài 8. Một doanh nghiệp vay ngân hàng 5 triệu \$ trong 1 năm để sản xuất với tỉ suất lợi tức (lãi suất) là 10% , tỉ suất giá trị thặng dư là 200% , cấu tạo hữu cơ của tư bản là $4/1$. Tính lợi nhuận của doanh nghiệp vay ngân hàng.

Tóm tắt:

$k = 5$ triệu \$, $c/v = 4/1$, $m' = 200\%$, $z' = 10\%$

$\Rightarrow p = ?$, $z = ?$

Trả lời:

- Có $z' = (z / \text{khối lượng tư bản cho vay}) * 100\%$

\Rightarrow Lợi nhuận của ngân hàng: $z = 5000000\$$

- Có $k = c + v = 5000000\$$, $c/v = 4/1$.

Giải hệ phương trình ta được $v = 1000000\$$.

Vì $m' = 200\%$ nên theo công thức ta có $m = 2000000\$$.

Do doanh nghiệp phải trả lãi cho ngân hàng $500000\$$, vậy lợi nhuận của doanh nghiệp là $p = 2000000 - 500000 = 1500000\$$